

Ilona Valantinaitė

TAUTOS KULTŪROS PUOSELĖJIMO VEIKSNIAI PAGAL M. LUKŠIENĖS SAMPRATĄ TECHNOLOGINIO UGDYMO TURINYJE: PAGRINDINIO UGDYMO BENDRŲJŲ PROGRAMŲ ASPEKTAS

Anotacija. Straipsnyje aptariami kultūros sampratos ir kūrimo sandai profesorės M. Lukšienės darbuose ir jų atgarsiai *Pagrindinio ugdymo bendrosiose technologijų programose* (2008). Profesorė pagrindžia kultūros išsaugojimo, puoselėjimo nenutrūkstamos kaitos verpetuose svarbą. Kiekvienas žmogus gimsta kultūroje, subręsta, po to pats ją keičia, saugo, kuria. Atsvaros tašku informacinėje visuomenėje turėtų būti autentiškumas, vertybinis pagrindas. Veikla, kylanti iš vertybės, turi sąmoningumo, tiesos jėgą, kuri virsta kuriančiąja jėga. Siekiant sąmoningos, atsakingos visuomenės, pradėtina nuo vaiko ugdymo vertybiniu pagrindu, akcentuojant kultūros sandarą ir svarbą. Autentiško žmogaus autentiška kultūra.

Esminiai žodžiai: M. Lukšienė, technologijos, technologinis ugdymas, kultūra.

Problemos aktualumas ir ištirtumas. Kultūros, jos puoselėjimo ir išsaugojimo klausimai nagrinėjami daugelio autorių [3; 9; 16; 19 ir kt.], tačiau, pasak R. Bruzgelevičienės (2008), „Meilė Lukšienė – viena iš nedaugelio mūsų kultūros mohikanų, tapusių skirtingų laikų jungtimi“ [8, p. 12]. Laikai keičia vienas kitą, kartu keisdami sampratą, aplinką, buitį, žmogų ir kultūrą. Kaip suvokiame kultūrą, jos svarbą ir kaip manome galį šiandieną ją puoselėti? M. Lukšienė suasmenina pačią kultūrą, pagrįsdama jos panašumą į žmogų, o tuo pačiu ir jos svarbą: „Prisimindami, kad kultūra, kaip ir žmogus, normalioje būklėje sudaro struktūrinę visumą, galime teigti, kad gimstantį kultūroje žmogų ugdo ir brandina visa jos visuma su visomis sritimis. Formuojasi ir bręsta kartu ir ta gyvybiškai svarbi įlydomoji juosta. Ji pradeda veikti dar sąmoningą laikotarpį, tik kūdikiui gimus, palankiame ar nepalankiame šeimos klimate“ [ten pat, p. 21]. Naujagimis – kultūros vaikas, žmogus – kultūros dalis ir jos kūrėjas. Asmuo pažįsta kultūrą ir ją veikia bendraudamas, kalbėdamas ir dirbdamas su kitais žmonėmis, pirmiausia – šeimos nariais. Ši veikla prasideda ir baigiasi buitinėje aplinkoje, kuri būna sukurta artimiausių žmonių, veikiamų pačių sukurto esamos kultūros. „Darbas ir buitis yra dvi

glaudžiai susipynusios gyvenimo sritys, susijusios su esminių žmogaus ir visuomenės poreikių tenkinimu. Prasmingas darbas puoselėja žmogaus fizines, psichines ir dvasines galias, ugdo kūrybingą, fiziškai ir dvasiškai sveiką, harmoningą asmenybę. Aukšta asmens ir visuomenės darbo kultūra yra vienas svarbiausių veiksmų, lemiančių materialinę žmogaus ir krašto gerovę. Ji padeda žmogui susikurti deramas gyvenimo sąlygas, jaukią, estetišką, sveiką gyvenamąją aplinką, puoselėti buities kultūrą“ [7, p. 410]. Asmens buitis esti keletą kartų, šeimos vertybių, gyvenimo sampratų ir asmeninių gebėjimų susiliejiama taškas. Technologinis ugdymas nagrinėja žmogaus veiklą buitinėje aplinkoje ir siekia parengti ugdytinius praktiniam gyvenimui kintančiomis socialinėms, ekonominėms, kultūrinėms aplinkos sąlygomis.

Pastaraisiais metais ypač sparčiai daugėja technologinių naujovių, plečiasi socialiniai ryšiai, atsiranda naujos socialinės struktūros, dėl to didėja gyvenimo tempas, nestabilumas, dažnėja krizės, o išgyvenimo sąlyga tampa didėjantis žmonių kūrybingumas [10; 11; 14; 17]. M. Lukšienė [1; 8] atkreipia dėmesį, kad naujovėms būtina pasirūpinti, pasiruošti, sutvirtėti. Vien kūrybingumo nepakanka, nors kūrybingumas ir esti viena pagrindinių tautos kultūros puoselėjimo sąlygų. O ir pats kūrybingumas turi būti pritaikomas sąmoningai tam pasiruošus. Tik vertybiškai stabilus asmuo gali tinkamai priimti naujoves ir natūraliai įlieti jas į savo pasaulėžiūrą, o vėliau išreikšti jas veikloje, kūryboje ar kūrybiniame – gamybiniame procese, kas jau yra tautos kultūros dalis. Technologinis ugdymas – holistinio ugdymo dalis [12], kurio atstovai akcentuoja universalųjį, sociokultūrinį ugdymą, visuminį supratimą ir siekia mokymo turinį priartinti prie realaus mąstymo [6], prie kasdienio veikimo esamoje kultūrinėje aplinkoje. Nors technologinis ugdymas pagrįstas humanistinėmis idėjomis, o technologinio ugdymo pamokos suvokiamos kaip pasirengimas veiklai realiame gyvenime, aktyviai priimant naujoves, tačiau vertybinio kultūros puoselėjimo akcento pasigendama. Atsižvelgiant į tai, jog humanistinės idėjos skirtos aktyvinti kiekvie-

no žmogaus individualų potencialą ir kuo palankiau pritaikyti jį kasdieniame gyvenime, išsaugant autentiškumą, nutarta tirti **problemą** – M. Lukšienės aprašytos tautos kultūros puoselėjimo galimybes kaip palankią terpę pasirenkant bendrųjų technologijų programų (2008) turinį.

Tyrimo objektas – *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų technologijų programų* (2008) turinys.

Tikslas – ištirti tautos kultūros puoselėjimo veiksnius bendrosiose technologijų programose (2008), atliepiančius M. Lukšienės tautos kultūros sampratą.

Uždaviniai:

- Atskleisti M. Lukšienės kultūros sampratos sandus ir akcentus.
- Remiantis Profesorės tautos kultūros samprata, išskirti ją atliepiančius veiksnius bendrosiose technologijų programose (2008), akcentuojant technologinio ugdymo turinį kaip palankią tautos kultūros puoselėjimo terpę.
- Išryškinti M. Lukšienės kultūros išsaugojimo sampratos galimą reikšmę technologiniam ugdymui.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir švietimo dokumentų turinio kokybinė analizė.

Tyrimo rezultatai. M. Lukšienės rašytinių darbų (tekstų) analizė sudarė pagrindą išskirti pagrindines tolesnės analizės kategorijas. Išskirtinos tokios tekstuose ryškėjančios tautos kultūros sampratos ir puoselėjimo kategorijos: kultūros konstruktas; kultūros puoselėjimas laiko atžvilgiu: sena–nauja; kultūros puoselėjimas asmens lygmeniu; kultūros puoselėjimas organizacijos lygmeniu. Analizės duomenys pateikti 1–4 lentelėse, imant struktūriniais vienetais šiuos parametrus: M. Lukšienės kultūros samprata ir jos puoselėjimas; numanomas kultūros puoselėjimas bendrosiose technologijų programose, 2008 m. [12].

Kultūros konstrukto kategorija išskirta į pastarąsias subkategorijas: kalba – svarbiausia kultūros dalis; etniškumas; kultūros saugojimo svarba. Kalba M. Lukšienės kultūros sampratoje užima svarbiausią vietą. Informacijos ir technologijų klestėjimo laikotarpiu iškyla ne kalbos puoselėjimo, o išsaugojimo klausimas: „Šiandien stiprėjant tendencijai remti žinių bei technologijų visuomenės formavimąsi kaip neišvengiamą, nealternatyvią istorinę būtinybę, pastebimai silpnėja vertybinis matmuo svarstant socialinius bei kultūrinius reiškinius. Primityvėja pats požiūris antai į kalbą kaip itin svarų, sudėtingą nevienareikšmį veiksnių kultūros procesuose“ [1, p. 352]. Profesorės vertybinį atsidaivimą lietuvių kalbai įvertino ne vienas iškilas asmuo, o B. Bitinas moksliniame

straipsnyje rašė: „M. Lukšienės asmenybę galėtume apibūdinti kaip lietuvių literatūros fenomeną, žymų ne tik darbais, bet ir vertybėmis“ [2, p. 17]. Kalba M. Lukšienės suvokiama kaip viena svarbiausių vertybių, kaip neatsiejama žmogaus dalis, kaip nuolatinis apmąstymų ir nenuilstamų pastangų objektas. Bendrosiose technologijų programose (2008) [12] daugiau akcentuojama informacija, jos apdorojimas, kaupimas, o ne pati kalba. Kalba yra tik priemonė parengti gaminio aprašui, perskaityti ir atrinkti informaciją. Kalba – priemonė informacijai rasti, atrinkti, įsisavinti. Profesorės rūpestis ir nuogaustavimai dėl dėmesio koncentravimo į naujas technologijas, o ne į kalbą, deja, pasiteisino: „Integraciniu požiūriu ypač svarbią vietą technologijų srityje užima informacinės technologijos, jas pasitelkę mokiniai gali surasti, praplėsti, kaupiti, grupuoti reikiamą informaciją, tikslinti numatomas idėjas, užduotis, modeliuoti darbo operacijas, pristatyti sukurtus projektus“ [12, p. 1234]. Kūrybinis – gamybinis procesas technologijų pamokose baigiamas viešu veiklos rezultatų pristatymu [ten pat]. Pristatymo formą kiekvienas pasirenka individualiai. Vienam artimesnis yra pasakojimas, kitam – naujos pasakaitės ar eilėrašto sukūrimas, dar kitam – daina, šokis ar vaidinimas. Etniškumo, autentiškumo pradą gimtojoje kalboje toks stiprus, jog individualiai leidžia save išreikšti, pažinti, atrasti, realizuoti. Kalba šiandienos technologijų pamokose reikalinga komunikuojant, diskutuojant, rengiant aprašus, ruošiant pristatymus, ieškant informacijos, tačiau kalbos, kaip vertybės, puoselėjimo bendrosiose technologijų programose (2008) [12] nepastebėta.

Technologinis ugdymas įgyvendinamas per ugdytinių kūrybinį – gamybinį procesą, kuriame persipina istorija, aplinka, asmenybė ir kt. Stebėdami buitį istoriniu aspektu, regime nenuginčijamą žmogaus poreikį estetikai. J. Biliūnienės-Matjošaitienės (2004) [1] prisiminimuose randame stiprų tautodailininkų darbų vertinimą. Į svečią šalį išvykusiai dukrai tėvai siunčia ne tik maisto, tačiau ir vietos meistrų rankdarbių, kad nepamirštų savos kultūros, kad skleistų tautiškumo dvasią, kad didžiutęsi savos tautos poetiška dvasia. Tautiniai raštai, ornamentai, simboliai, muzikos instrumentai, sutartinės yra išjausti, išnešioti, išpuoselėti daugybės kartų ir yra vertybinis tautos istorinis atvaizdas. Mokslininkai [13; 15] pastebėjo, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai ir pradinių klasių mokiniai noriai piešia tautinius ornamentus, juos analizuoja ir taip reiškia savo kūrybines galias. Vaikai nesunkiai įsimena ir liaudiškų dainų žodžius, atkartoja melodijas [4; 5]. Tautos etniškumas yra lyg kiekvieno tautos nario pašamoninis gyvenimas. Kuo vyresnis ugdytinis, tuo giliau

Tautos kultūros puoselėjimo veiksnių, aptinkamų M. Lukšienės tekstuose ir bendrosiose technologijų programose (2008), lyginamoji analizė: kultūros konstrukto kategorija

Išskirtos kategorijos	Išskirtos subkategorijos	M. Lukšienės kultūros samprata ir jos puoselėjimas	Numanomas kultūros puoselėjimas <i>Pagrindinio ugdymo bendrosiose technologijų programose, 2008 m.</i>
Kultūros konstruktas	Kalba – svarbiausia kultūros dalis	„Kalba šiame procese atlieka vieną iš svarbiausių vaidmenų. Joje glūdi pagrindinis sena ir nauja sulydymo mechanizmas per žodį–ženklą–mąstymą. Kalba pati savyje nešioja ilgų amžių diachroninę – istorinę kultūros informaciją tos tautos, kuriai ji yra pagrindinė raškos priemonė. Daugelis žodžių yra apaugę istorinio vystymosi asociacijomis, prasmėmis, įgaunančiomis kultūros simbolio vaidmenį. <...> Perimant savąją kultūros veldėmę, kalba tiesiog kaip katalizatorius randa reikiamą naujam laikui formą ar praplečia senąją. Ji pati yra etninės ir tautinės kultūros stereotipų nešioja“ [8, p. 21]. „Mes kalbą gerbėme, mylėjome, ir tai buvo ne vien išprotautas, bet ir emoci-nis santykis“ [1, p. 353].	1.4. <...> gebės rasti reikiamą informaciją turimai idėjai plėtoti, kurti ir gaminti norimus gaminius [p. 1231]. 4.2.2. Informacijos, skirtos projektinėms užduotims, medžiagoms pažinti ar technologiniams procesams atlikti, paieška, kaupimas, taikymas ir pateikimas [p. 1233]. 5.1. Galimybių integruoti technologijas su kitais dalykais pavyzdžiai. Mokinių veiklos sritis: 1) projektavimas. Idėjų paieška: Reikšminiai žodžiai, informacijos paieškos sistemos, informacijos atranka, grupavimas, kaupimas. Interaktyvūs žodynai (Interleksas, Alkonas ir kt.) [p. 1233]. <...> Kuriamo gaminio pristatymas: Kuriamo gaminio projekto aprašymo struktūra, aprašymas [p. 1234].
	Erniškumas	„Folkloro formų – pavidalų – įvairovė didelė, variacijų galimybės plačios“ [1, p. 382]. „Tautosaka, ypač jos poezija, daugiausia išreiškia vis dėlto jauną žmogų, giluminės žmogaus dvasios kalbos daugeliu atveju vis dėlto neatspindi. O kuriant naują kultūros raidos tarpsnį ir ieškant bendrųjų giluminių saitų, bendrybių tarp sena ir nauja, reikėjo kitų nei tautosakoje išraiškos būdų tos rūšies turiniui, apimančiam ne tik buitį, bet plačius ne vieno žmogaus, o genties, pasaulėvokos bei pasaulėjautos dalykus, aprėpiančius ir ontologinę (transcendencijos) žmogaus dvasinio gyvenimo sritį“ [1, p. 382].	3. Technologinio ugdymo procese mokiniai: <...> siekdami plėsti žinias apie technologijas, jas kūrybingai taiko praktiškai, naudojami įvairiais informaciniais šaltiniais, randa informacijos apie istorines, kultūrines tautos amatų ir verslo tradicijas, sociokultūrinę ir ūkinę aplinką, šiuolaikinių technologijų, medžiagų naudojimo galimybes, vartotojams teikiamas paslaugas, rinką; <...> apibendrinami kūrybinės idėjos ir praktinius darbus, įvertina rezultatus, įvairiomis formomis kūrybingai pateikia sukaupią medžiagą [p. 1232]. 6.2.1. Siekiama ugdyti vientisą technologinio ugdymo sampratą, apimančią ir būtinią vartojimą ir nesudėtingų technologijų, susijusių su tautos amatų puoselėjimu ir naujomis technologijomis buityje, pažinimą. Technologinis ugdymas turi skatinti mokinio kūrybinius pradus, <...> supažindinti su vartojimo kultūra, technologijų taikymu buityje bei amatų puoselėjimu šiuolaikinėje visuomenėje. Mokiniais atskleidžiamas įvairialypis etinis, kultūrinis, ekonominis technologinio ugdymo sąlygotumas, parodoma šios srities istorinė tradicija ir jos santykis su šandiena [p. 1234].
	Kultūros saugojimo svarba	„Mažos tautos žmogui kultūros ekologijos klausimas yra gyvybinis“ [8, p. 19].	1.4. <...> Siekiama, kad mokiniai <...> pažins technologijų raidą istoriniame kontekste, technologijų santykį su kitais mokslais, vertins technologijų įtaką kultūrai, technologijų kaitą socialinėje aplinkoje [p. 1231]. 3. Technologinio ugdymo procese mokiniai: <...> bendradarbiaudami tarpusavyje, stebėdami analizuoja kasdienio gyvenimo aplinką, paaiškina problemas, jų sprendimo principus [p. 1232]. 6.1.3. Technologinis ugdymas kaip procesas. <...> Šiame procese mokiniai turi įgyti gebėjimų, kurie jiems, kaip vartotojams, padėtų orientuotis buitinėje aplinkoje ir šalies ūkyje, kūrybingai spręsti kultūros tęstinumo ir šiuolaikinių technologijų dermės klausimus [p. 1234].

Tautos kultūros puoselėjimo veiksnių, aptinkamų M. Lukšienės tekstuose ir bendrosiose technologijų programose (2008), lyginamoji analizė: laiko lygmeniu: sena, nauja kategorija

Išskirtos kategorijos	Išskirtos subkategorijos	M. Lukšienės kultūros samprata ir jos puoselėjimas	Numanomas kultūros puoselėjimas Pagrindinio ugdymo bendrosiose technologijų programose, 2008 m.
Laiko lygmeniu: sena–nauja	Kultūros ištakos – kaimas	„Miestas lėtai keitėsi. <...> Jungtys su kaimu ilgai buvo organiškios, stiprios. <...> inteligentas glaudžiai suaugęs, tikriau, jaugęs į kaimą, į jo agrarinę kultūrą. Lietuviškoji miestietiškoji kultūra dar jauna, vos bepradedanti formuotis“ [1, p. 341]. Juk daugelis dalykų mummyse „prasideda nuo gimtųjų namų, šeimos, genties...“ [1, p. 392].	nerasta
	Kaitos būtinumas	„Absoliutizuoti ir viena, ir antra tiesiog pavojinga: visiškas atdarumas – atvirumas gali nuvesti į chaosą, asmenybės pairimą, visiškas uždarumas – ne tik žmogaus minties stagnacija, bet ir į jo kaip asmens prislopinimą, o kai kada priešingai – į agresiją. <...> Uždara – atvira procesas egzistuoja iš sena“ [1, p. 394]. „Nuostatą atsiverti ir priimti daug lemia pats žmogaus pasaulėvaizdis ir pasaulėžiūra, o pasiruošimą – tam tikras žinių turėjimas ar trūkumas, mąstymo įgūdžiai ir būdai, pagaliau intelektinis ir emocinis pajėgumas. Tai naujovės įsisavinimo – interiorizavimo sąlygos. Viso to proceso poreikio pobūdis gali būti skirtingas: jei žmoguje ar bendruomenėje glūdi ir puoselėjama savojo „aš“ kaip daugiau ar mažiau atsakingo subjekto nuovoka, yra tikimybė, kad naujovė bus kreipiama to „aš“ kūrybiškai, vertybinei plėtotei, o jei vidinė nuostata savo paties, pačios atžvilgiu pasyvi ar pragmatiška, vartotojiška, įsisavinta naujovė gali ir deformuoti normalią vidinio pasaulio brandą“ [1, p. 398]. M. Lukšienė išreiškia nerimą užplūstančioms naujovėms, „nuostata priimti, kas aplinkui yra kitoniška, palanki atdarumui, kaitai, tačiau slepia ir pavojų. Kaita nėra absoliuti vertybė pati savaime, nors ji neišvengiamai nuolatinis reiškinys“ [1, p. 397]. „Kad ir koks būtų įtakų srautas, kad ir labiausiai išoriškas, jis neišvengiamai su savimi nešasi ir tam tikrą giluminę prasmės tendenciją. Ši veikia ir pasaulio suvokimą. Tokia yra ir šios dienos situacija. Ypač stiprus išorės srauto jautimas mūsų gyvenamu laikotarpiu savaime veikia mūsų vidines nuostatas. Veikia kartais tiesiog gniuždydamas, nes mes tarsi nebejaučiame pastovumo po savo kojomis, pradedame viskuo abejoti arba lengvabūdiškai leidžiamės pasroviui. Todėl mūsų pastabumas ir reflektavimas prašyte prašosi lavinamas, aštrinamas. <...> reikia, jei nenori nuplūduriuoti į pragarmę, tam tikro vairo, išankstinės nuostatos, - etninių pamatų, kurie priklauso vidiniam žmogaus pasauliui, - kitaip neatsirinksi tarp išorinių reiškinų ir vidinių reakcijų, lūkesčių ir sprendimų daugybės“ [1, p. 402-403].	1.1. Kintant visuomenės ir individo poreikiams, nuolat kinta ir technologijos – gaminimo procesų atlikimo būdai ir priemonės, technologiniuose procesuose veikiančios materialinių ir žmogiškųjų ryšių ir dėstingumų sistemos, žmogaus priimami sprendimai, žinojimas „kaip veikti“ sistemoje <i>gamta-žmogus-daiktinė aplinka</i> [p. 1231]. 1.4. <...> Siekiama, kad mokiniai įgis technologinio raštingumo pagrindus, būtinus kiekvienam žmogui nuolat kintančioje sociokultūrinėje aplinkoje: pažins technologijų raidą istoriniame kontekste, technologijų santykį su kitais mokslais, vertins technologijų įtaką kultūrai, technologijų kaitą socialinėje aplinkoje [p. 1231]. 6.1.3. Technologinis ugdymas kaip procesas. <...> Šiame procese mokiniai turi įgyti gebėjimų, kurie jiems, kaip vartotojams, padėtų orientuotis buitinėje aplinkoje ir šalies ūkyje, kūrybingai spręsti kultūros tęstinumo ir šiuolaikinių technologijų dermės klausimus [p. 1234].

<p>Sena—nauja santykis ir procesas</p>	<p>„Tautosaka, ypač jos poezija, daugiausia išreiškia vis dėlto jauną žmogų, giluminės žmogaus dvasios kalbos daugeliu atveju vis dėlto neatspindi. O kuriant naują kultūros raidos tarpsnį ir ieškant bendrųjų giluminių saitų, bendrybių tarp sena ir nauja, reikėjo kitų nei tautosakoje išraiškos būdų tos rūšies turiniui, apimančiam ne tik buities, bet plačius ne vieno žmogaus, o genties, pasaulėvokos bei pasaulėjautos dalykus, aprėpiančius ir ontologinę (transcendencijos) žmogaus dvasinio gyvenimo sritį“ [1, p. 382].</p> <p>„Ypač pavojinga tuo atveju, kai imama ir priimama mechanškai, peršokant itin svarbią to proceso grandį: informacijos įvertinimą, atrinkimą, perdirbimą pagal savo struktūras ir pagaliau internalizavimą – internalizavimą, kai naujoji žinia, daiktas, požiūris, idėja ir kt., t.y. naujovė, dažnai įgaudama ir naują pavidalą, darniai įsiričiuoja į turimas struktūras, kai atsiranda ryšys tarp sena ir nauja“ [1, p. 396].</p>	<p>1.1. <...> Tolesnė technologijų plėtra priklauso nuo žmogaus apsisprendimo ir jį veikiančių aplinkos veiksnių: kultūrinių, ekonominių, aplinkosauginių, socialinių [p. 1231].</p> <p>1.3 Technologinis ugdymas – sudedamoji holistinio ugdymo dalis, leidžianti mokiniams tapti technologškai raštingiems, gebantiems nuolat įgyti naujų žinių ir išsiugdyti technologinių gebėjimų, suprasti, naudoti ir įvertinti nuolatinę technologijų plėtrą kūrybiniame (praktiniame) procese formuojant pozityvią nuostatą į technologijų virsmą praeities, dabarties ir ateities kontekste [p. 1231].</p> <p>1.4. <...> Siekiama, kad mokiniai įgis technologinio raštingumo pagrindus, būtinus kiekvienam žmogui nuolat kintančioje sociokultūrinėje aplinkoje: <...> planuodami, organizuodami ir vertindami nesudėtingus technologinius procesus, ugdysis teigiamą nuostatą į technologijų plėtrą, projektavimo procese taikys informacines ir komunikacines technologijas [p. 1231].</p> <p>3. Technologinio ugdymo procese mokiniai: puoselėdami vertybines nuostatas ir bendruosius gebėjimus, supranta sparčią technologijų kaitą, jų taikymo integralumą ir įtaką žmogaus sociokultūrinei, ūkinei aplinkai [p. 1232].</p> <p>6.1.3. <...> Technologinis ugdymas suvokiamas kaip tęstinis <...> vientisas procesas, kurio metu siekiama siekti teoriją ir praktiką kontekstinėmis sąsajomis: praeitis–dabartis–technologijos–sveika, saugi ir estetiška gyvensena–vartotojas–verslumas–darbo pasaulis [p. 1234].</p>
--	--	--

jis turėtų analizuoti etniškumą, jo vietą šiandienoje, išsaugojimo reikšmę. Etniškumas – tai ir savo tautos, ir paties savęs pažinimas. Pagrindinio ugdymo bendrosios technologijų programos (2008) [12] leidžia ugdytiniams technologijų pamokose pažinti etniškumą ieškant informacijos, keliant idėjas, parenkant medžiagas, gaminant, pristatant veiklos rezultatus ar projektinėje veikloje, kur galimas itin platus ir glaudus santykis su etniškumu. Mokiniui reikalingas kūrybingumas, padedantis subtiliai ir darniai sujungti tautos praeitį ir dabartį, tačiau šiam kūrybingumui būtinas vertybinis pagrindas. Tikėtina, jog technologijų pamokos padeda mokiniams išsiugdyti vertybinį etniškumo pažinimą ir supratimą. Šiame procese aukšti reikalavimai keliama technologijų mokytojų, kuris gebėtų perteikti mokiniams etniškumo suvokimą kaip vieną svarbiausių vertybių.

Gyvenimas kaitos procesuose yra įdomus, įvairus, tačiau keliantis ir nesaugumo jausmą. Sąmoningos asmenybės formavimosi procesuose būtinas tikslinis suaugusiųjų dalyvavimas, nukreipiantis vaiką reikiama linkme. Technologijų pamokose ugdytinis gali įvairiais aspektais susipažinti su kultūros elementais, jų atsiradimu, reikšme praeityje ir dabartyje bei prisiimti atsakomybę už jos išsaugojimą ateityje. Siektina, jog kultūros sandų pažinimas taptų viena svarbiausių vertybių. M. Lukšienė pabrėžia, jog didelė tauta turi daug žmonių, kurie sukuria saugumą. Maža tauta turi pastebimesnį nesaugumo jausmą, tad reikalingas tvirtesnis vertybinis pamatas, padėsiantis išsaugoti ir matomą, ir nematomą, – savastį, jei identifikuojame, kad esame savos kultūros neatšiejama dalis. M. Lukšienės teigimu, kultūra neegzistuoja be žmogaus, o žmogus – be kultūros. Kultūros išsaugojimo svarba vadinama *gyvybiniu* klausimu. Šias Profesorės idėjas atliepia bendrosios technologijų programos (2008) [12], tapdamos nemažu iššūkiu technologijų mokytojams. Išsaugodami žmogaus vidinę kultūrą, galėsime išsaugoti ir tautos kultūrą, prisiimdami atsakomybę už savo veiklumą / neveiklumą, pasirinkimus.

Kultūros suvokimo ir puoselėjimo laiko lygmeniu: sena–nauja kategorija išskirta į pastarąsias subkategorijas: kultūros ištakos–kaimas; kaitos būtinumas; sena–nauja santykis ir procesas. M. Lukšienė samprotauja, jog vertėtų „nuosekliai ne tik kalbėti su vaiku jo paties kalba, pagal jo amžių, bet ir tęsiant vaiko aplinkos sanklodą, visų pirma mūsų kaimo kultūrą, įauginti į ją jauną žmogų, paruošti jį, kad gebėtų kūrybiškai ją plėtoti toliau“ [1, p. 381]. Autorė ragina atvirai žvelgti tiek į praeitį, tiek į dabartį, tiek ir į ateitį atviru žvilgsniu ir širdimi. Lietuvių tautos kultūros ištakos yra Lietuvos kaime. Deja, dar nega-

lime pasigirti sukūrę miestietišką kultūrą. Tai mūsų uždavinys, tačiau jo įgyvendinimą vertėtų pradėti nuo savosios kultūros (šeimos, tautos) ištakų pažinimo.

Asmens, asmenybės vidinio pasaulio, profesinės ar kitos bendruomenės, tautos uždumas veda į pasyvumą, kuris gali užsibaigti sąmoningu ar nesąmoningu naikinimu: „žmogus tampa pasyvus, abejingas, prisitaikėliškas, atbunka, jo interesai susiaurėja, prigęsta ir nesiplėtoja kritiškas, savarankiškas mąstymas, formuojasi minios žmogus, kurį tenkina, kaip sakydavo romėnai, „duona ir žaidimai“ [1, p. 395]. Ši citata iliustruoja atvirumo nuolatinei kaitai būtinumą. Bendrosiose technologijų programose (2008) [12] gausiai sutinkamas skatinimas formuoti mokinių teigiamas nuostatas į kaitą: aplinkos, technologijų, kultūros ir kt. Kaitos išvengti neįmanoma, tačiau itin svarbus asmens santykis su vykstančia kaita. Neigiama reakcija į pokyčius stabdo progresą (asmenybės, technologijų, kultūros ir kt.). Šiame procese M. Lukšienė akcentuoja vertybinio pagrindo svarbą, ko pasigendama bendrosiose technologijų programose (2008) [12]. Veiksmas, kylantis iš vertybės, nešasi tiesos ir kūrybos jėgą. Remiantis Profesorės idėjomis, tikimasi vertybėmis matuojamos reakcijos į neišvengiamą kaitą, kurią ir kuriame mes patys. Būtent egzistuojantis vidinis vertybinis matas ir yra tas indikatorius, subalansuojantis kaitos procesus ir reakciją į ją. Be vertybinio pagrindo kaitos procesai augina nesąmoningą vartotojišką visuomenę.

Technologijų pamokose ugdytiniai atlieka veiksmus, vykdo veiklas, kurias gali atkartoti buityje. Tai tarsi pasirengimo realiam gyvenimui pamokos. Pastebėtina, kad gana sudėtinga numanyti, kokia bus žmogaus buitis po dešimties ar daugiau metų. Tad bendrosios technologijų programos (2008) [12] labiausiai orientuotos į ugdytinių racionalaus santykio tarp sena ir nauja suformavimo ir išlaikymo. Žmogaus veikimas buitinėje aplinkoje kinta ir plečiasi [18], tad iškyla būtinybė kūrybingai derinti praeitį, dabartį ir galimą ateitį bei išlaikyti pagarbą sena–nauja procesui.

Kultūros suvokimo ir puoselėjimo asmens lygmeniu kategorija išskirta į šias subkategorijas: kultūra ir žmogus – vienas kitą kuriantys pradai; savojo „aš“ išlaikymas, autentiškumas; tautinis tapatumas, identitetas.

Profesorė M. Lukšienė [1] mažliai pavadintoje knygoje „Laiko prasmės“ analizuoja nuolatinės tautos, žmogaus, kultūros kaitos ir žmogaus santykį. Kelia visad savalaikius klausimus apie autentiškumą, tautą, asmenybę, kultūrą, jos išsaugojimą, įvairius ryšius, vadinama juos *jungtimis*. Knygos „Jungtys“ sudarytoja

Tautos kultūros puoselėjimo veiksmų, aptinkamų M. Lukšienės tekstuose ir bendrosiose technologijų programose (2008), lyginamoji analizė: kultūros suvokimo ir puoselėjimo asmens lygmeniu kategorija

Išskirtos kategorijos	Išskirtos subkategorijos	M. Lukšienės kultūros samprata ir jos puoselėjimas	Numanomas kultūros puoselėjimas Pagrindinio ugdymo bendrosiose technologijų programose, 2008 m.
Kultūros samprata ir puoselėjimas asmens lygmeniu	Kultūra ir žmogus – vienas kitą kuriantys pradai	<p>„Kultūra yra žmogaus darinys, bet pats žmogus yra kultūros kuriamas, ji yra jo gyvenamoji terpė – jo namai, jo <i>oikos</i>. Geri gimtieji namai yra fizinio ir dvasinio žmogaus gyvenimo pagrindas, jo našios, kūrybinės veiklos laidas. Taip ir sukasi ratas: kultūra–žmogus–kultūra“ [8, p. 16].</p> <p>„kai pakeli visą praėjusio laiko atodangą nuo XIX a. pabaigos, kaip įžangos su XX šimtmečiu, atsiveria plati žmonių, jų lūkesčių, idėjų, veiklos panorama. Ji tokia spalvinga, turtinga, savita, teikianti ne tik regioninių, bet ir pačiausių universaliųjų žmogaus problemų, kad tiesiog sunku patikėti, kad visa tai jau atgyvena, kvepia pelėsiais, kad visa tai dera užvesti, o dabar reikia pradėti naują kelią. Be abejo, šiandiena stovime tarsi kultūros ir kartu žmogaus raidos, formavimosi krypčių kryžkelėje. Atrodo, įsigali nuomonė, kad tikslingiausia perimti jas iš svetur, iš Vakarų, garsiausiai skambančios žiūros, mąstymo bei vertinimo klišės, senąsias atmetant [1, p. 510–511].</p>	<p>1.1. Kintant visuomenės ir individo poreikiams, nuolat kinta ir technologijos – gaminimo procesų atlikimo būdai ir priemonės, technologiniuose procesuose veikiančios materialinių ir žmogiškųjų ryšių ir dėsningumų sistemos, žmogaus priimami sprendimai, žinojimas „kaip veikti“ sistemoje <i>gamta–žmogus–daiktinė aplinka</i>. Tolesnė technologijų plėtra priklauso nuo žmogaus apsisprendimo ir jį veikiančių aplinkos veiksnių: kultūrinių, ekonominių, aplinkosauginių, socialinių. Mokiniam svarbu išmanyti kuriamų ar sukurtų technologijų poveikį gamtai, žmogui, daiktinei aplinkai suprasti, kaip vertinti technologijų teikiamą naudą bei galimą neigiamą poveikį asmens ir visuomenės sveikatai, saugai ir gerovei [p. 1231].</p> <p>1.3. Technologinis ugdymas – sudedamoji holistinio ugdymo dalis, leidžianti mokiniams tapti technologiškai raštingiems, gebantiems įgyti naujų žinių ir išsiugdyti technologinių gebėjimų, suprasti, naudoti ir įvertinti nuolatinių technologijų plėtrą kūrybiniame (praktiniame) procese formuojant pozityvią nuostatą į technologijų virsmą praeities, dabarties ir ateities kontekste [p. 1231].</p> <p>1.4. <...> Siekiama, kad mokiniai įgis technologinio raštingumo pagrindus, būtinus kiekvienam žmogui nuolat kintančioje sociokultūrinėje aplinkoje: pažins technologijų raidą istoriniame kontekste, technologijų santykį su kitais mokslais, vertins technologijų įtaką kultūrai, technologijų kaitą socialinėje aplinkoje; gebės naudotis technologijomis kaip vartotojas, spręsti nesudėtingas technologines problemas, <...> įgis sveikos gyvensenos nuostatas, suvoks ekologiškų technologijų vertę; planuodami, organizuodami ir vertindami nesudėtingus technologinius procesus, ugdydys teigiamą nuostatą į technologijų plėtrą, projektavimo procese taikys informacines ir komunikacines technologijas“ [p. 1231].</p> <p>3. Technologinio ugdymo procese mokiniai: <...> planuodami bei organizuodami kūrybinę ir praktinę veiklą, moka kūrybiškai, funkcionaliai, estetiškai, ekonomiškai projektuoti, saugiai, technologiškai kokybiškai gaminti, kurti ir prižiūrėti buitinę aplinką, orientuoti rinkoje kaip vartotojams, išlikti sveikiems [p. 1232].</p>

	Savojo „aš“ išlaikymas, autentiškumas	<p>Tad kiekvieną naują reiškinį pirmiausia būtina „konstruktyviai apdoroti, įsilydyti į savo kuriamą pasaulėvaizdį suteikus kartos ar asmens priimamą naujovei savą lytį, kitaip sakant, neprarasti autentiškumo. Išskirtinis Mamulės asmenybės bruožas – atvirumas pasauliui, derinamas su gebėjimu niekad neprarasti savojo aš“ [1, p. 398].</p> <p>„Būti autentiškam lygu būti savimi, – tikram, nemeluotam, neapsimetinėjančiam. Juo žmogus susiduria su didesne pasaulio – reiškinų, idėjų, požiūrių, matymo, jausenos, mąstymo būdų, pačių faktų ir t. t. – įvairove, juo sudėtingiau susirasti savąją vietą, savąją tašką, kad galėtum, ranką padėjęs ant širdies, pasakyti: „toks aš noriu būti ir esu“. Juolab tai sudėtinga, kad gyvendamas besikeičiančiame pasaulyje ir pats turi keistis, ieškodamas pastovumo, atspirties taškų savyje, ir išorėje. Pinasi tarsi trys jėgos: biopsichinė, kultūrinė ir iš jų išaugę tavojo „aš“ lūkesčiai, nusikalta valia“ [1, p. 451].</p> <p>„Augdama gavau stebėti tarsi du žmogaus autentiškumo šaltinius. Tėtei tikra visų pirma, kas yra natūralu: gamta, artojo darbas, t.y. dirbantis žmogus (Vaižganto Napalys!), savo susidarytas ir paties, jei įmanoma, patikrintas požiūris. Mamulei autentiškumas kuriasi veikiau tarpiškai per žmogaus kuriamą grožį ir gėrį, ypač – meną, per išgyvenimą, o ne tiek per protavimą. Abu šaltiniai sravo iš besąlygiškos tiesos ilgesio...“ [1, p. 451].</p>	<p>„Technologinio ugdymo tikslas – sudaryti prielaidas mokiniams išsiugdyti technologinio raštingumo pagrindus, t.y. puoselėti vertybines nuostatas ir bendruosius technologinius gebėjimus, būtinus kiekvienam žmogui nuolat kintančioje sociokultūrinėje aplinkoje, gebėti naudotis nesudėtingomis technologijomis kaip vartotojams, patirti kūrybinį džiaugsmą, mokėti spręsti problemas, išsiugdyti pozityvias nuostatas nuolatinei technologijų kaitai“ [p. 1231].</p> <p>1.2. <...> Siekiama ugdyti technologiškai raštingą, smalsią, mąstančią, kūrybingą, iniciatyvią ir atsakingą asmenybę [p. 1231].</p> <p>1.4. <...> Siekiama, kad mokiniai įgis technologinio raštingumo pagrindus, būtinus kiekvienam žmogui nuolat kintančioje sociokultūrinėje aplinkoje: pažins technologijų raidą istoriniame kontekste, <...> vertins technologijų įtaką kultūrai, technologijų kaitą socialinėje aplinkoje; <...> rasti reikiamą informaciją turimai idėjai plėtoti, kurti ir gaminti norimus gaminius; <...> projektavimo procese taikys informacines ir komunikacines technologijas“ [p. 1231].</p> <p>1.5. Organizuojant pagrindinio ugdymo technologijų mokymą, svarbu įtvirtinti kūrybinius ir praktinius mokinių gebėjimus, įgytus pradiniam ugdyme, tobulinti jų projektinio darbo gebėjimus, <...> jų taikymo galimybėmis buitėje ir versle, padėti mokiniui orientuotis rinkoje kaip vartotojui, 9–10 klasei suteikti galimybę susipažinti su ūkio šakomis <...> ugdyti technologinį raštingumą [p. 1231].</p> <p>3. <...> mokiniai: bendradarbiaudami tarpusavyje, stebėdami analizuoja kasdienio gyvenimo aplinką, paaiškina problemas, jų sprendimo principus; siekdami idėjų ir jų įgyvendinimo dermės, moka sudaryti kuriamą projektų planus, nuosekliai organizuoja ir atlieka darbo procesus; planuodami bei organizuodami kūrybinę ir praktinę veiklą, moka kūrybiškai, funkcionaliai, estetiškai, ekonomiškai projektuoti, saugiai, technologiškai, kokybiškai gaminti, kurti ir prižiūrėti buitinę aplinką, orientuotis rinkoje kaip vartotojams, išlikti sveikiems; <...> naudojasi įvairiais informaciniais šaltiniais, randa informacijos apie istorines, kultūrinės tautos amatų ir verslo tradicijas, sociokultūrinę ir ūkinę aplinką, šiuolaikinių technologijų, medžiagų naudojimo galimybes, vartotojams teikiamas paslaugas, rinką; <...> apibendrindami kūrybines idėjas ir praktinius darbus, įvertina rezultatus, įvairiomis formomis kūrybingai pateikia sukaupią medžiagą (p. 1231).</p>
	Tautinis tapatumas, identitetas	<p>„Dalis nepajėgia kūrybiškai pagal savosios kultūros modelį įsisavinti ir įlydyti gaunamą iš aplinkos informaciją, pasiduoda naujosios informacijos nešamam pasaulėjautos poveikiui. Jų nacionalinės kultūros branduolys siaurėja, jie patys tampa arba abejingi savajai kultūrai, arba net svetimi. Tuo atveju, jei tokių narių atsiranda daug, gimtieji namai – gimtoji kultūra ima pati nykti, keistis, gyvendama ne pagal savo vidičius dėsnius, o kartodama, kaip atgarsį, kitų kultūrų dvasią. Tuomet kultūra, kaip ir žmogus, nustoja savitumo, individualumo, nepakartojamumo ir kartu kūrybiškumo, ar ji standartizuojasi, kosmopolitėja“ [8, p. 19–20].</p>	<p>„Technologijų programos turinį siekiama kiekvieną mokinį supažindinti su kaitos procesais ir išmokyti „kaip veikti“ sistemoje gamta – žmogus – daiktinė aplinka. Tolesnė technologijų plėtra priklauso nuo žmogaus apsisprendimo ir jį veikiančių aplinkos veiksnių: kultūrinių, ekonominių, aplinkosauginių, socialinių. Mokiniais svarbu išmanyti kuriamą ar sukurtą technologijų poveikį gamtai, žmogui, daiktinei aplinkai suprasti, kaip vertinti technologijų teikiamą naudą bei galimą neigiamą poveikį asmens ir visuomenės sveikatai, saugai ir gerovei“ [p. 1231].</p> <p>6.3. Visuose technologinio ugdymo etapuose ir veiklos srityse kreipiamas dėmesys į kokybę, tikslumą, ištvermę, rūpestingumą, taupumą, paslaugumą, gebėjimą analizuoti, veiklos koordinavimą, kooperaciją su bendraminčiais, individualų darbą [p. 1235].</p>

R. Bruzgelevičienė pratarė rašė: „Žmogus bręsta savoje kultūroje, švietimas – kultūros dalis; pedagogika, ugdymas – kultūros procesas, lemiamas kultūros ir lemiantis kultūrą, ugdantis tautą; mokykla – kultūros tradicijos tęsėja ir kūrėja per visą savo istoriją; iš čia – jos būtinybė nuolat atsinaujinti“ [8, p. 12]. Kiekvienas žmogus yra atskira nepriklausoma asmenybė, kurianti tautą, valstybę, istoriją, kultūrą. Kiekvienam rūpi amžinieji egzistencijos klausimai. Gimstame jau sukurtoje senelių ir tėvų kultūroje, užaugame joje, tuomet patys nusprendžiame, kaip gyvensime, kaip plėtosime asmenybę, tautą, kultūrą, ir ką sukursime. Istoriskai sudėtingai formavosi lietuvių tautos kultūra, išgyveno karus, priespaudas, nepriteklus, draudimus, bet susiformavo, išliko ir perėjo į mūsų rankas. Šiandieną, pažindami istorines ir naujausias technologijas bei jų įvairiapusišką įtaką, patys galime pasirinkti, ką puoselėti, o ką palikti praeičiai, „tolesnė technologijų plėtra priklauso nuo žmogaus apsisprendimo ir jį veikiančių aplinkos veiksnių“ [12, p. 1231]. Kiekvienas pasirinkimas šiandieną yra asmens kaip vartotojo pasirinkimas. Žmogus veikdamas esamoje situacijoje yra ir vartotojas, ir kartu kūrėjas, puoselėtojas, todėl technologijų programa, sudarydama sąlygas ugdyti aukštos kultūros vartotoją, kartu sudaro sąlygas kurti ir puoselėti kultūrą. Žmogus ir kultūra yra vienas nuo kito neatsiejami sudėtingi procesai.

„Augdama gavau stebėti tarsi du žmogaus autentiškumo šaltinius. Tėtei tikra visų pirma, kas yra natūralu: gamta, artojo darbas, t. y. dirbantis žmogus (Vaižganto Napalys!), savo susidarytas ir paties, jei įmanoma, patikrintas požiūris. Mamulei autentiškumas kuriasi veikiau tarpiskai per žmogaus kuriamą grožį ir gėrį, ypač – meną, per išgyvenimą, o ne tiek per protavimą. Abu šaltiniai sruvo iš besąlygiškos tiesos ilgesio...“ [1, p. 451]. Bendrosios technologijų programos (2008) [12] tarsi atliepia šiems gerbiamos Profesorės išgyvenimams, norint kiekvienam vaikui suteikti panašią patirtį, atsižvelgiant į laikotarpio aktualijas. Technologijų programos turiniu siekiama kiekvieną mokinį supažindinti su kaitos procesais ir išmokyti „kaip veikti“ sistemoje gamta–žmogus–daiktinė aplinka. Tolesnė technologijų plėtra priklauso nuo žmogaus apsisprendimo ir jį veikiančių aplinkos veiksnių: kultūrinių, ekonominių, aplinkosauginių, socialinių. Mokiniam svarbu išmanyti kuriamą ar sukurtą technologijų poveikį gamtai, žmogui, daiktinei aplinkai suprasti, kaip vertinti technologijų teikiamą naudą bei galimą neigiamą poveikį asmens ir visuomenės sveikatai, saugai ir gerovei“ [12, p. 1231]. Technologinio ugdymo turinys (2008) [12] sutelktas į mokinio individualybę, siekiant ugdyti įdomų, visavertį, sąmoningą gyvenimą

kuriančio žmogaus savybes: smalsumą, kūrybingumą, iniciatyvumą, atsakomybę, kritinį mąstymą, taupumą ir pan. Sąmoningo, atsakingai veikiančio žmogaus ir pasirinkimai, apsisprendimai yra sąmoningi ir verti pagarbos. Technologiskai raštingam mokiniui autentiškumas yra saugotinas ir puoselėtinas, jis „moka kūrybiškai, funkcionaliai, estetiškai, ekonomiškai projektuoti, saugiai, technologiškai, kokybiškai gaminti, kurti ir prižiūrėti buitinę aplinką, orientuotis rinkoje kaip vartotojas, išlikti sveikas, <...> įvertinti rezultatus, įvairiomis formomis kūrybingai pateikti sukaupią medžiagą, <...> naudojami įvairiais informaciniais šaltiniais, randa informacijos apie istorines, kultūrines tautos amatų ir verslo tradicijas, sociokultūrinę ir ūkinę aplinką, šiuolaikinių technologijų, medžiagų naudojimo galimybes, vartotojams teikiamas paslaugas, rinką“ [12, p. 1231].

Negana to, technologijų programos (2008) [12] turinys apima pagrindines žmogaus veiklos aplinkas (mitybą, tekstilę, konstrukcines medžiagas, elektroniką, dizainą) ir veiklos sritis (projektavimą, informaciją, medžiagas, technologinius procesus ir jų rezultatus). Technologinio ugdymo turinio įgyvendinimas susijęs su tautos tradicijomis, jų kilme ir reikšme šiuolaikiniam žmogui [12]. M. Lukšienė (2000) [8] nuogaštuoja, kad nors ir nėra lengva sukurti visuomenę, kuri rūpintųsi kiekvieno nario buvimu kultūroje, tačiau gyvybiškai svarbu. „Dalis nepajėgia kūrybiškai pagal savosios kultūros modelį įsisavinti ir įlydyti gaunamą iš aplinkos informaciją, pasiduoda naujosios informacijos nešamam pasaulėjautos poveikiui. Jų nacionalinės kultūros branduolys siaurėja, jie patys tampa arba abejingi savajai kultūrai, arba net svetimi. Tuo atveju, jei tokių narių atsiranda daug, gimtieji namai – gimtoji kultūra ima pati nykti, keistis, gyvendama ne pagal savo vidinius dėsnius, o kartodama, kaip atgarsį, kitų kultūrų dvasią. Tuomet kultūra, kaip ir žmogus, nustoja savitumo, individualumo, nepakartojamumo ir kartu kūrybiškumo, ar ji standartizuojasi, kosmopolitėja“ [8, p. 19–20]. Šie autorės nuogaštavimai koreliuoja su technologinio ugdymo siekiais. Sąmoningai veiklai reikalingi kūrybingi, lankstūs, iniciatyvūs asmenys, kurie veikloje susiformuoja, subręsta kaip asmenybės ir augina, puoselėja savą kultūrą, pradėdami nuo savęs, savo namų, buities ir išplėsdami savo veiklos ir įtakos lauką pagal duotas individualias galias. Gerbiama Profesorė prabyla apie akiai nematomus, tačiau aiškiai atsispindinčius kasdienėje visuomenėje dalykus, reiškinius – vertybines nuostatas. Visa gyvenime prasideda nuo žmogaus, tad pirmiausia jis turi būti prisotintas vertybių, kad visa jo veikla, kiekvienas veiksmas ir sprendimas kiltų iš vertybinio pagrindo. Tad kiekvieną naują

Tautos kultūros puoselėjimo veiksnių, aptinkamų M. Lukšienės tekstuose ir bendrosiose technologijų programose (2008), lyginamoji analizė: kultūros suvokimo ir puoselėjimo organizacijos lygmeniu kategorija

Išskirtos kategorijos	Išskirtos subkategorijos	M. Lukšienės kultūros samprata ir jos puoselėjimas	Numanomas kultūros puoselėjimas <i>Pagrindinio ugdymo bendrosiose technologijų programose, 2008 m.</i>
Kultūros puoselėjimas organizacijos lygmeniu	Mokykla – savaiminė kultūros kūrėja	<p>„Švietimas – viena iš pagrindinių kultūrinio augimo ir nacionalinės savimonės brandinimo priemonių“ [1, p. 345].</p> <p>„Ir pats ugdymas mokykloje visapusiškas, nesiribojo tėvynės meile, tautos integralumo siekiu, o dėmesį kreipė ir į mokinio charakterio, asmenybės nuostatos formavimąsi“ [1, p. 347–348].</p> <p>„Kur čia visas gėrybes suskaičiuoti laisvai skrendančiam paukščiui. Laužaus, veržiuos į naują nežinomą gyvenimą su mintimi – noriu mokytis. Nuo ašarų kelio nebematau, o į vežimą sėduos kaip ant sparnų“ [1, p. 69].</p> <p>„Vargais negalais pramokau skaityti, rašyti. <...> Geri mūsų berniukai buvo. Parodydavo, pamokindavo, net kartais duodavo sąsiuvinį, kad namie būtų galima rašyti. Juo toliau į mišką, juo daugiau medžių. Noras mokintis vis augo. <...> Girdėjau nuo vaikų, kad ir mergaitės, tik tėvų pasiturinčių, mokinas. <...> Tuo laiku berniukai neturėjo supratimo apie mergaičių mokslą iš kaimo. Tik žinojo, kurios mokinas, kalba rusiškai arba lenkiškai. <...> Dažnai primindavau mamytei – kai būsiu didesnė, noriu mokintis. <...> Dar negirdėta, kad mergaitės kas leistų į mokslus, nei kunigu, nei daktaru nebūsi“ [1, p. 61].</p> <p>„Pamokino kabluku nerti, kryžiuku siūti – vis tai mokslas“ [1, p. 50].</p> <p>„O reikėjo kartais pakišti knygų, padėti susirasti mokyklą ir į ją įtaisyti ar tiesiog skirti laiko pasidailinti mintimis ir patirtimi“ [1, p. 510].</p> <p>„Ateina ruduo, į mokslą metas, tai ir mudvi ruošiamės skristi į miestą. <...> Prasidėjo tikras mokslas. <...> Juozelis apmokėjo už mokslą. Pavasarį Verutė išlaikė [egzaminus] į trečią klasę, aš mokinausi eksternu laikyti. Aš mokinausi ir jaunėčiau, senatvė, mano įsikalbėta, išdulkėko. <...> Mokinaus, stropiaiėjau prie savo tikslo. Įsigyti ką nors būtų savitovų. Po trejų metų ar kiek daugiau, įstojau į dantų technikų kursus. Išlaikius egzaminus prie universiteto, duodamas dantistės diplomas. Buvau labai patenkinta, dėkinga broliui Juozui už jo parinktą man profesiją“ [1, p. 71].</p>	<p>6.1.2. <...> Įvertinus amatinės gamybos technologinio švietimo tipo (vyravo iki 1997 m.) sąsajas su visuomenės gyvenimo pokyčiais, siekiama išplėsti šį tipą, t. y. papildyti kūrybiniu aspektu. Visuomenės gyvenimo pokyčius geriausiai atitinka projektinis technologinio ugdymo tipas. Tai išplėstas amatinės gamybos tipo variantas, kai ugdomi ne tik mokinių praktiniai, bet ir projektiniai technologiniai gebėjimai, plečiama technologinė samprata [p. 1234].</p> <p>6.1.3. Technologinis ugdymas suvokiamas kaip tęstinis (nuo ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų iki technologinės gimnazijos) vientisas procesas, kurio metu siekiama sieti teoriją ir praktiką kontekstinėmis sąsajomis: praeitis–dabartis–technologijos–sveika, saugi ir estetiška gyven-sena–vartotojas–verslumas–darbo pasaulis. Šiame procese mokiniai turi įgyti gebėjimų, kurie jiems, kaip vartotojams, padėtų orientuotis buitinėje aplinkoje ir šalies ūkyje, kūrybingai spręsti kultūros tęstinumo ir šiuolaikinių technologijų dermės klausimus [p. 1234].</p> <p>6.2.1. Siekiama ugdyti vientisą technologinio ugdymo sampratą, apimančią ir buitinį vartojimą, ir nesudėtingų technologijų, susijusių su tautos amatų puoselėjimu ir naujomis technologijomis buityje, pažinimą. Technologinis ugdymas turi skatinti mokinio kūrybinius pradus, norą suvokti kasdienio gyvenimo problemas ir mokėti jas racionaliai ir kūrybingai spręsti, supažindinti su vartojimo kultūra, technologijų taikymu buityje bei amatų puoselėjimu šiuolaikinėje visuomenėje [p. 1234].</p> <p>6.2.2. Užduotys turi būti aktualios, <...> prasmingos: mokiniui turi būti aiški pasirinkto ar patikėto darbo reikšmė jam pačiam, jo šeimai, visuomenei [p. 1235].</p>

Kultūros puoselėjimas organizacijos lygmeniu	<p>Pedagogo asmenybė</p> <p>„Dažnai keitėsi mano pedagogai. Kurį laiką mokino Augustinas, kol jį priėmė atgal mokintis. Tuojaus atsirado išvartas Mykolas Tomkevičius – pakeitė Augustiną. <...> Deja, Tomkevičius greit turėjo slėptis nuo žandarų, išvažiavo į Rusiją. Kitas mokytojas buvo aštuntos klasės mokinys Ivaškevičius, būsimasis veterinorius. Negabus matematikai, ne pedagogas. Juokai, prisiminus dabar. Užduoda man keturis uždavinius, gana painius. <...> Ateina kitą dieną mano frantas mokytojas, tik ūsus suka nepatenkintas, manydamas, kad uždaviniai nepadaryti. Atskleidžia sąsiuvinį ir randa padarytus. Visai išmušiau iš lygsvaros: aš padariau, o jis nepadarė. Taip jam buvo nesmagu <...> Taip ir netekau gražaus mokytojo“ [1, p. 72–73].</p> <p>„<...> kiekvienam mokytojui buvo savaime aišku, kad visų pirma turi ugdyti ir ugdo savo mokinių ir visos aplinkos atsparumą nutautėjimui, kad jis visais būdais siekia įtvirtinti nacionalumą. Tai buno ne įsakytą, o natūraliai savyje puoselėjama nuostata“ [1, p. 347].</p> <p>„Visi jie buvo rūpestingi mokytojai, o svarbiausia – asmenybės <...> palyginti aukšto kultūrinio lygio, plačių interesų žmonės, kėlę sau tikslą ugdyti nacionalinį pilietinį atsakingumą, to tikslo siekė darbu už mokyklos ribų, o ne vien per pamokas“ [1, p. 347].</p>	<p>6.3. Visuose technologinio ugdymo etapuose ir veiklos srityse kreipiamas dėmesys į kokybę, tikslumą, išsvermę, rūpestingumą, taupumą, paslaugumą, gebėjimą analizuoti, veiklos koordinavimą, kooperaciją su bendraminčiais, individualų darbą. Parodoma darbo vertė ir prasmė, ugdoma darbo kultūra ir etika, kuriamos sąlygos, padedančios mokiniams patirti džiaugsmą kruopščiai ir atsakingai atlikus patikėtą darbą. <...> pateikiama daugiau ar mažiau savarankiškų projektavimo užduočių, lanksčiai siekiama pereiti nuo mokymo prie mokymosi. <...> Užduotyse reikalaujama numatyti būsimą vartotoją, pateikti samprotavimus apie produkto realizavimą ir sudaryti naudojimosi gaminiu taisykles. Pateikiamos ir nedidelės užduotys, kurių metu mokiniai gali mokytis tam tikrų darbo operacijų, gaminti smulkius dirbinius. Mokiniais sudaromos sąlygos tyrinėti medžiagas, ieškoti informacijos įvairiuose šaltiniuose, ją kaupiti, daryti imitacinius modelius. Su ūkio šakomis, profesijomis siektina supažindinti ne tik per pamokas, bet joms būdingoje aplinkoje (patartina organizuoti ekskursijas į gamyklas, priežiūros įstaigas, amatininkų dirbtuves, muziejus ir kitur). Siūlytina per pamokas naudotis vaizdo aparatūra, literatūra ir kitais informacijos šaltiniais [p. 1235].</p>
--	---	--

reiškinį pirmiausia būtina „konstruktyviai apdoroti, įsilydyti į savo kuriamą pasaulėvaizdį suteikus kartos ar asmens priimamą naujovei savą lytį, kitaip sakant, neprarasti autentiškumo. Išskirtinis Mamulės asmenybės bruožas – atvirumas pasauliui, derinamas su gebėjimu niekad neprarasti savojo „aš“ [1, p. 398]. Kažko tikro auginimui, būtinas etnis pagrindas, kuris neleidžia inertiškai sugriauti to, kas auginama, tobulinama, keičiama. Net mažiausias apsisprendimas ar veiksmas priklauso nuo kiekvieno žmogaus, kaip vartotojo, asmenybės.

Kultūros suvokimo ir puoselėjimo organizacijos lygmeniu kategorija išskirta į šias subkategorijas: mokykla – savaiminė kultūros kūrėja; pedagogo asmenybė.

Igyvendinant technologinio ugdymo turinį, siekiama ugdyti sąmoningą, lankstų, aktyvų vartotoją, kuris kartu būtų ne tik amatininkas, bet ir kūrėjas. „Visuomenės gyvenimo pokyčius geriausiai atitinka projektinis technologinio ugdymo tipas“ [12, p. 1234], taikomas kūrybinio ir gamybinio proceso metu. Kūryba turėtų prasidėti nuo namų, savų namų, iš kurių išeinama į veiklos pasaulio erdvę, o vėliau vėl į juos sugrįžtama. Technologinio ugdymo paskirtis, tikslai ir turinys tarsi puoselėja darnų jungčių ratą žmogus–namai, butis–žmogus. Jei kultūra prasideda nuo žmogaus, tai negalėtume namų, bui-

ties atskirti nei nuo kultūros, nei nuo paties žmogaus: kultūra–žmogus–namai, butis–žmogus–kultūra. Vertėtų įsiklausyti į senolių išmintį: parodyk savo namus, pasakysiu, kas tu esi. Būtent todėl visos technologinio ugdymo užduotys turi būti „aktualios, <...> prasmingos: mokiniui turi būti aiški pasirinkto ar patikėto darbo reikšmė jam pačiam, jo šeimai, visuomenei“ [12, p. 1235]. Technologinis ugdymas tampa prasminga jungtimi tarp kultūros pažinimo šeimoje ir mokykloje. Kultūros puoselėjimas, kūrimas įmanomas tik realia, sąmoninga veikla, kas ir yra technologinio ugdymo pagrindas. Technologinio ugdymo organizavimas, apibrėžiamas bendrosiose programose (2008) [12], kelia aukštus reikalavimus technologijų mokytojams. Tikimasi, jog technologijų mokytojas gerai išmanys technologijų kaitos istorinį aspektą, bus geras daugelio sričių amatininkas, vadybininkas, puikiai gebės naudotis naujausiomis technologijomis praktinėje veikloje, valdys įvairių šaltinių informaciją ir dar turės visas pedagogo kompetencijas.

Galima teigti, kad bendrosios technologijų programos (2008) [12] sukuria palankią terpę tautos kultūros pažinimui, kūrimui, puoselėjimui ir saugojimui, kur svarbiausią vaidmenį atlieka sumanus technologijų mokytojas. Technologinės pažangos laikotarpiu, net nepastebint, vertybinis pagrindas nustumiamas toliau (gal į antrą, trečią ar tolimes-

nį planą?), susikonsoliduojant į naujovių srautą, kurį, pasak M. Lukšienės, priimame mechaniškai ir atiduodame mechaniškai. Ar tik nepakliuvome į M. Lukšienės aprašytą situaciją: „kartu stebiesi ir neatsistebi, kaip dažnai tie tolimų pasaulio išminties nuotrupėlių rankiotojai, net nesistengdami perprasti ano pasaulio susikurto turinio, peržengia lengvapėdiškai kone užsimerkę per čia pat artimiausioje aplinkoje ir mūsų kontinente žėrinčius deimantus“ [1, p. 450]. Nors autorė taip apibūdina žmonės ramybės ir išminties ieškančius Rytų filosofijoje, tačiau tam tikra prasme tinka ir nagrinėjamam klausimui. O gal iš tikrųjų realusis deimantas guli kiekviename mūsų? Gal verta pažadinti atidėtas vertybes, jas išpuoselėti, ir pamokų planavimą, organizavimą ir įgyvendinimą pradėti nuo vertybinio pagrindo? Pasak M. Lukšienės, „būti autentiškam lygu būti savimi, – tikram, nemeluotam, neapsimetinėjančiam. Juo žmogus susiduria su didesne pasaulio – reiškinių, idėjų, požiūrių, matymo, jausenos, mąstymo būdų, pačių faktų ir t. t. – įvairove, juo sudėtingiau susirasti savąją vietą, savąjį tašką, kad galėtum, ranką padėjęs ant širdies, pasakyti: „toks aš noriu būti ir esu“. Juo labiau tai sudėtinga, kad gyvendamas besikeičiančiame pasaulyje ir pats turi keistis, ieškodamas pastovumo, atspirties taškų savyje, ir išorėje. Pinasi tarsi trys jėgos: biopsichinė, kultūrinė ir iš jų išaugę tavojo „aš“ lūkesčiai, nusikalta valia“ [1, p. 451]. Autorė įžvelgia gyvenimo raidos, kaitos sudėtingumą žmogui, „kad ir koks būtų įtakų srautas, kad ir labiausiai išoriškas, jis neišvengiamai su savimi nešasi ir tam tikrą giluminę prasmės tendenciją. Ši veikia ir pasaulio suvokimą. Tokia yra ir šios dienos situacija. Ypač stiprus išorės srauto jautimas mūsų gyvenamam laikotarpiui savaime veikia mūsų vidines nuostatas. Veikia kartais tiesiog gniuždydamas, nes mes tarsi nebejaučiame pastovumo po savo kojomis, pradedame viskuo abejoti arba lengvabūdiškai leidžiamės pasroviui. Todėl mūsų pastabumas ir reflektavimas prašyte prašosi lavinamas, aštrinamas. <...> reikia, jei nenori nuplūduriuoti į pragarmę, tam tikro vairo, išankstinės nuostatos, – etninių pamatų, kurie priklauso vidiniam žmogaus pasauliui, – kitaip neatsirinksi tarp išorinių reiškinių ir vidinių reakcijų, lūkesčių ir sprendimų daugybės“ [1, p. 402–403]. Pedagogui šiandiena yra keliami aukštesni reikalavimai nei kada nors anksčiau. Technologijų mokytojas esti tarsi jungtis tarp sena ir nauja, praeities ir ateities, vertybės ir naujovės, stabilumo ir rizikos. Į technologijų mokytojų rankas interpretacijai atiduotos technologijų programos, kurių įgyvendinimas turėtų išugdyti vaikuose kultūros ir savęs pažinimą per vertybinę prizmę. Šiam procesui būtina stipri asmenybė, į kurią norima lygiuotis.

Lentelėse ir tekste pateikta M. Lukšienės tekstuose išskirtų kultūros ir jos puoselėjimo sampratą išreiškiančių kategorijų ir subkategorijų bei bendrųjų technologijų programų (2008) [12] lyginamoji analizė leidžia teigti, kad daugiausia sąsajų aptinkama kultūros kūrimo ir puoselėjimo laiko atžvilgiu nuolatinės kaitos santykyje tarp sena ir nauja. Nors bendrosiose technologijų programose (2008) [12] daug dėmesio skiriama informacijai, jos paieškai, apdorojimui, sisteminimui, tačiau nėra vertybinio akcento pačiai kalbai, kas Meilės Lukšienės tekstuose išskiriama kaip svarbiausias kultūros sandas. Ne mažiau svarbios sąsajos ir kaitos klausimu. Tiek Profesorės tekstuose, tiek bendrosiose technologijų programose (2008) [12] kaitos procesai suvokiami kaip neišvengiami ir, puoselėjant vertybes, siekiama ugdyti mokinių teigiamas nuostatas į kaitą. Nors technologijų pamokose randa vietos tautodailė, senieji amatai, tačiau agrarinės kultūros pažinimo bendrosiose technologijų programose (2008) [12] neaptinka. Nepaisant to, galima teigti, jog technologijų pamokose yra įgyvendinama M. Lukšienės idėja – puoselėti kultūrą ugdymo procese: „Nepriklausomybę atgavus švietimo reformoje bandyta ir teoriniu, ir praktiniu atžvilgiu rasti būdų susieti ugdymą su bendraisiais kultūros plėtotės uždaviniais“ [1, p. 382].

Išvados

Kalba, etniškumas, vertybės – tai ryškiausiai M. Lukšienės kultūros sampratos sandų sąlyčio taškai su Pagrindinio ugdymo bendrosiomis technologijų programomis (2008). Kalba šiandienos technologijų pamokose yra rašytinio ir sakytinio komunikavimo priemonė, tačiau kalbos kaip vertybės puoselėjimo bendrosiose technologijų programose (2008) nepastebėta. Tautos etniškumo pažinimo gilumas ir platumas turėtų tiesiogiai priklausyti nuo ugdytinio amžiaus. Mokiniui reikalingas kūrybingumas, padedantis subtiliai ir darniai sujungti tautos praeitį, dabartį ir ateitį, tačiau šiam kūrybingumui būtinas vertybinis pagrindas. Kultūros sandų pažinimo ir suvokimo procese aukšti reikalavimai keliami technologijų mokytojui, kuris gebėtų perteikti ugdytiniams kultūros sandų suvokimą kaip vieną svarbiausių asmenybės vertybių. Išsaugodami žmogaus vidinę kultūrą, galėsime išsaugoti ir tautos kultūrą, prisiimdami atsakomybę už savo veiklumą / neveiklumą, pasirinkimus, nuolat prisimindami tiesą – žmogus kultūroje, kultūra žmoguje.

M. Lukšienės rašytinių darbų (tekstų) ir Bendrojo ugdymo technologijų programų analizė sudarė pagrindą išskirti pagrindines tautos kultūros sampratos ir puoselėjimo kategorijas: kultūros konstruktas;

kultūros puoselėjimas laiko atžvilgiu: sena–nauja; kultūros puoselėjimas asmens lygmeniu; kultūros puoselėjimas organizacijos lygmeniu. Kiekvienas M. Lukšienės darbuose (tekstuose) aprašytas kultūros sandas randa aiškų, nors ir su tam tikromis išlygomis, atgarsį Bendrojo ugdymo technologijų programose (2008), tikėtina, kad ir technologijų pamokose. Šiandienės programos sudaro sąlygas technologinio ugdymo turinio įgyvendinimo procese supinti seną ir naują, naujoves kloti ant vertybinio pagrindo ir matuoti autentiškumu, veikti novatoriškai, nė akimirkai neprarandant savasties, skaityti tautodailės darbus, ornamentus ir prabilti išmintimi, gerbiant kiekvieną gimtosios kalbos žodį, su aplinkiniais kalbėtis tik „kaip išminčiui“, ir saugoti kiekvieną žmogų savoje kultūroje. M. Lukšienė padėjo tvirtus pamatus tautiškumo, kultūros puoselėjimui, o Pagrindinio ugdymo bendrosios technologijų programos (2008) leidžia tęsti Profesorės pradėtus darbus, auginti puoselėtas idėjas.

Technologinis ugdymas, priartintas M. Lukšienės kultūros puoselėjimo sampratai, būtų persunktas agrarinės kultūros, etniškumo suvokimo, savęs ir kaitos identifikavimo, kalbos ir tautos identiteto puoselėjimo, pagarbos kiekvienai veiklai, kylančiai iš vertybinio pagrindo. Technologijos, tikėtina, būtų įgyvendinamos daugiausia per individualumą, suvokiant kiekvieno žmogaus veiklos / neveiklos įtaką kultūros raidai.

Literatūra

1. Biliūnienė-Matjošaitienė J., Lukšienė M. Laiko prasmės: [Julijos Biliūnienės-Matjošaitienės atsiminimai: dukters pasvarstymai: medžiaga besiformuojančios lietuvių inteligentijos mentalitetui suvokti]. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004. 541 p.
2. Bitinas B. Meilė Lukšienė: ugdyti žmogų demokratijai. *Pedagogika*, 2010, t. 100, p. 17–19.
3. Černevičiūtė J. *Kultūros studijos*: mokomoji knyga. Vilnius: Technika, 2012. 159 p.
4. Girdzijauskienė R. *Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas muzikine veikla*: monografija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2004. 120 p.
5. Girdzijauskienė R. *Vaikas, muzika, kūryba*. Vilnius: Gimtasis žodis, 2003. 61 p.
6. Kiliuvienė D. *Integruotasis ugdymas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2006. 172 p.
7. *Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos programos*: projektai. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Leidybos centras, 1994. 559 p.
8. Lukšienė M. *Jungty*s. Vilnius: Alma littera, 2000. 510 p.
9. Paukštytė-Šaknienė R. ir kt. *Lietuvos kultūra: Mažosios Lietuvos ir Žemaitijos papročiai*. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2012. 242 p.
10. Petrulytė A. *Kūrybiškumo ugdymas mokant*. Vilnius: Presvika, 2001. 126 p.
11. Petrulytė A. *Kūrybiškumo ugdymo aktualijos*. Vilnius: Leidybos centras, 1995. 80 p.
12. *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos / Technologijos*. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerija, 2008 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.pedagogika.lt/index.php?-469374926>>.
13. Prakurotienė A. *Kūrybingumo ugdymas lietuvių liaudies menu pradinėse klasėse* [rankraštis]: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (07 S). Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2000. 199 p.
14. Rowlands S. Discussion Article: Disciplinary Boundaries for Creativity. *Creative Education*, 2011, No. 02, p. 47–55.
15. Stankevičienė K. *Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas tautodaile* [rankraštis]: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, ugdymas (edukologija) (07 S). Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2001. 178 p.
16. Sverdiolas A. *Kultūra lietuvių filosofų akiratyje*. Vilnius: Apostrofa, 2012. 618 p.
17. Vaicekauskienė V. *Kūrybingumo (ne)ugdymas mokykloje*. Vilnius: Petro ofsetas, 2009. 12 p.
18. Valantinaitė I. *Technologinis ugdymas kaip 5–6 klasių mokinių kūrybingumo socioedukacinis veiksnys*: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (07 S). Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2012. 202 p.
19. Zuoza R. *Mokyklos kultūros ir mokinių socializacijos sąsajos*: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (07 S). Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2011. 163 p.

Summary

Ilona Valantinaitė

NATIONAL CULTURAL FOSTERING FACTORS BY M. LUKŠIENĖ CONCEPT IN TECHNOLOGY CURRICULUM: BASIC EDUCATION PROGRAMS GENERAL DIMENSION

This paper discusses the components of creation and cultural conception in prof. M. Lukšienės articles and the impact of her work on the Basic Education General Technology Programmes (2008). The professor justifies the importance to preserve and foster a culture in a continuously changing environment. Every person borns and matures in culture, later he changes, protects and creates it himself. In today's information society, a fulcrum should be authenticity and the basis of values. Activity, which is derived from values, has the power of consciousness and truth; later it becomes a creative force. In order to pursue conscious and responsible society, it is advisable to begin with child's education on the basis of values, emphasizing the significance of culture and its structure. Generally, authentic culture belongs to authentic people.

Keywords: M. Lukšienė, technology, technological education, culture.

The object of the research – the assumptions of cultural enhancement in technology lessons according to M. Lukšienės conception of culture.

The goal – to justify technological education as an enhancement factor of national culture in the articles of M. Lukšienė.

The research methods: the qualitative analysis of scientific sources and educational documents.

The performed analysis on M. Lukšienės written texts and works has formed the basis for grouping the following analysis into main categories. Such as cultural construct, cultural enhancement on personal and organisational level, and in terms of time: the old and new. The analysis is represented in a table format.

According to M. Lukšienės conception of culture, language, ethnicity and values are the main contact points with the Basic Education General Technology Programmes (2008). In the process of understanding and recognising the cultural components, there are high standards for a technology teacher who could convey a perception of cultural components as being one of the essential values in humans to his students. By preserving person's inner culture, we will be able to preserve the culture of a whole nation. Thus there is a need to take responsibility of our own activity / inactivity, choices, and constantly recognise the fundamental truth – culture in human and human in culture.

Every component and measure, discussed by M. Lukšienė, finds a clear response in the General Education Technology Programmes (2008) and, possibly, in technology lessons too. Today's programmes in each technology session allow weaving the old and new, lay innovation on the basis of values and be measured by authenticity. It also enables to act inventively, not to lose for one moment the very self, read the works and ornaments of folk art, and utter a wisdom by respecting every word of a native language. Moreover, the professor advises to talk to each other only "as being a sage" and suggests protecting every person in our own culture. M. Lukšienė has formed the strong foundations for fostering nationality and culture whereas the Basic Education General Technology Programmes (2008) allow continuing the professor's started works and developing her cherished ideas.

*Lietuvos edukologijos universitetas
Iteikta 2013 m. rugsėjo mėn.*